

Slutrapport Hyttdammen Lankälven

Bergvik Skog AB tillsammans med Södra Hyttans idéförening (SHOIF), som ägde dammen tillsammans, har nu restaurerat en viktig forssträcka i Lankälvens nedre delar. Det är nu fritt fram för fisken i Lankälven i närmare 12 km. SHOIF ordnade en invigning av forsen under en dag när närboende bjöds in att se grävmaskinen jobba och Länsstyrelsen genomförde elfiske och berättade om Lankälven och vattenvård.



Figur 1. Östra dammutskovet före respektive efter åtgärd.



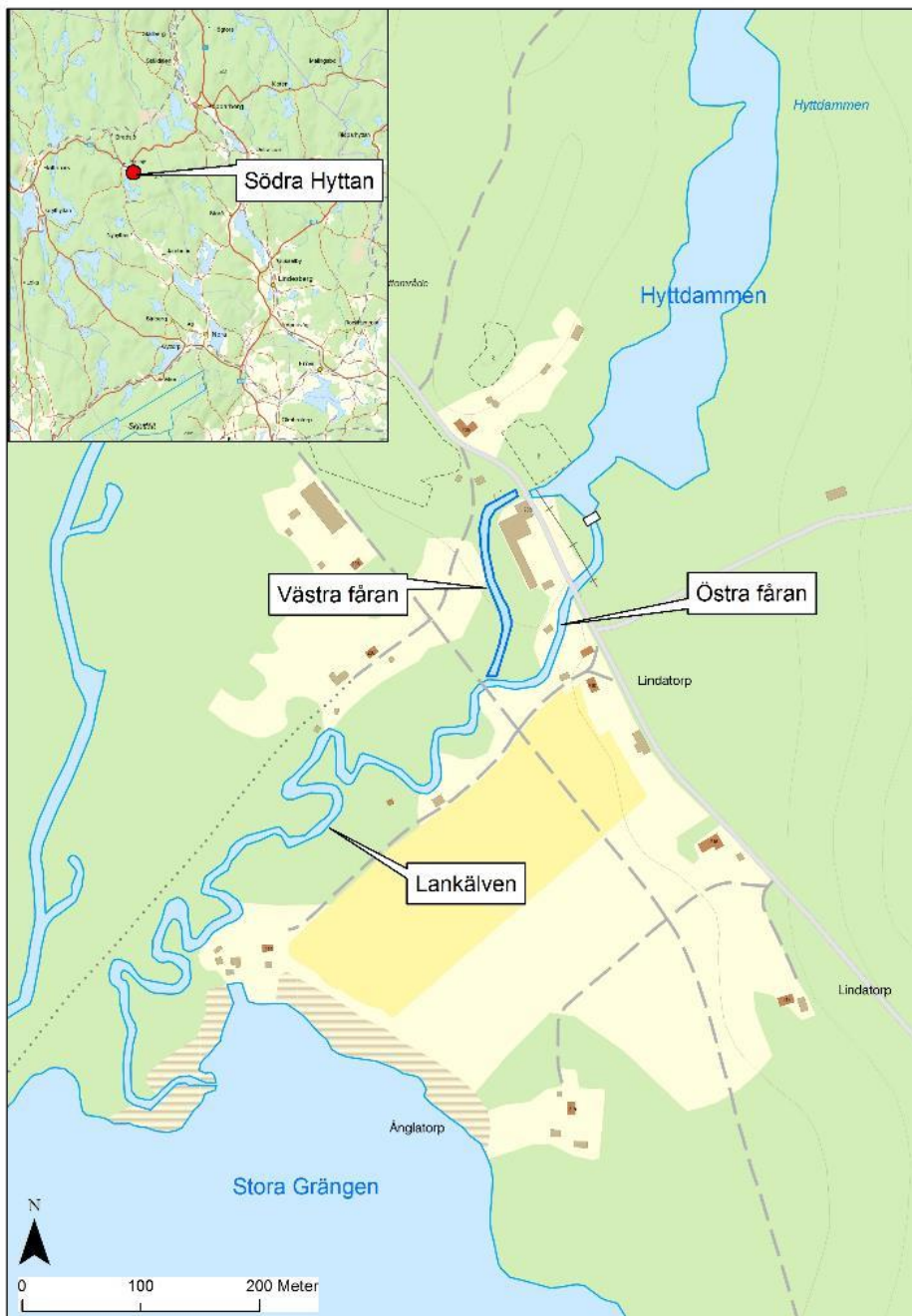
Figur 2. Västra dammutskovet före respektive efter åtgärd.



Figur 3. Vattenspegeln före respektive efter åtgärd.

Bakgrund

Hyttområdet vid Södra hyttan har anor från 1600-talet och det finns uppgifter om att en såg har legat på platsen under mitten av 1800-talet. Militären hade även mintillverkning i området under mitten av 1900-talet. Hyttdammen var ett definitivt vandringshinder för fisk i vattendraget och var avgörande för bedömning av den ekologiska statusen för vattenförekomsten. En fiskväg i form av en bassängtrappa byggdes på 70-talet vid dammen. Men har enligt boende fungerat dåligt sedan den byggdes och var i dåligt skick. Ån delar upp sig i två fåror vid Hyttdammen, den östra och den västra (se figur 4). Den västra fåran är troligtvis den äldre huvudfåran. Över den västra fåran går en stenvalvsbro som är registrerad som fornlämnning.



Figur 4. Karta över vattenområdet vid Södra Hyttan

Genomförande av åtgärder

Mark- och miljödomstolen meddelade i mars 2017 tillstånd till utrivning av dammen vid Södra Hyttan. I början av augusti 2017 påbörjades arbetet för att ersätta utskoven i dammen vid Södra Hyttan med forsar. Arbetet utfördes till stor del med grävmaskin under ledning av vattenvårdskonsult.



Figur 5. Skapande av lekbottnar och ny bäckbotten.

Vattenspegeln sänktes så långt möjligt men till slut stötte man på berg vilket i slutändan var det som begränsade sänkningen. Målet är även att vatten ska rinna i båda fårorna vid Södra hyttan även vid lågflöde. Den tidigare vattenspegeln uppströms dammen har nu mera en våtmarkskaraktär med lugnflytande vatten och tydliga svämplan. Utöver att utskoven revs ut och vattenspegeln ersattes av forsar och svämplan så restaurerades ca 200-250 meter (ca 1300 kvm) fors i Lankälven som var rensad från större sten och naturliga strukturer, se figur 6.



Figur 6. Före respektive efter biotopvård i västra fåran vid Södra Hyttan.

Enklare åtgärder har även gjorts längre uppströms i Lankälven med handkraft (se figur 7). Arbetet utfördes av volontärer från olika länder i Europa (Scandinavian Conservation Volunteers) under arbetsledning av vattenvårdskonsult. Länsstyrelsen bidrog med utrustning och arbetskläder. Totalt har ca 300 meter återställs med spett och lekbottenverktyg.



Figur 7. Före respektive efter biotopvård genomförd med handkraft uppströms Södra Hyttan.

Uppföljning

Uppföljning av genomförda åtgärder har påbörjats. Elfisken har utförts på flera platser under 2018 för att se om tätheten av öring har ökat och om artantalet ökat uppströms. Tyvärr var 2018 ett mycket speciellt år med mycket litet vattenflöde vilket sannolikt påverkade resultat som därmed är intetsägande efter första årets uppföljning. Provfisken visade innan åtgärd att arter som mört, lake och öring saknades uppströms Södra hyttan. Under 2018 påträffades inte heller dessa arter uppströms Södra hyttan. Under vintern 2017/2018 skickade närboende in bilder till Länsstyrelsen på spår efter utter som födosökt i de nyrestaureerade forsarna. Detta är ett gott kvitto på att åtgärderna lett till ett förbättrat mer naturligt habitat och möjligen även att fisktätheterna ökat. Länsstyrelsen har även sökt efter stormusslor i Lankälven utan att hitta några musslor.



Figur 8. Lake som fångats vid provfisken nedan Södra hyttan, men ännu inte ovan.

Låga flöden under sommarn 2018

Lankälven är i princip oreglerad så flödet styrs främst av nederbörd och andra naturliga faktorer. Vårfloden 2018 var rejäl i norra länsdelen, enligt modellerade data från SMHI var flödet i Lankälven 5,75 m³/s i slutet av april. Sommarn var däremot extremt varm, torr och väldigt lite nederbörd föll. Enligt SMHI har det aldrig tidigare uppmätts en lika varm sommar sen mätningarna började i Sverige. Enligt modellerade data från SMHI var flödet i Lankälven under början av augusti ca 60 l/s. Länsstyrelsen besökte platsen i slutet av juli och observerade då att flödet var extremt lågt. Lankälven var dock aldrig nära torr även om västra fåran gick i princip torr under några veckor vilket också var planerat dvs att den östra mer naturliga fåran skulle prioriteras högre ur flödesynpunkt (se figur 9). En brunn sinade i anslutning till dammen och en konsultutredning kom fram till sänkning av vattenspeglarna var en del av orsaken till sinandet. Sinande betraktades som oförutsedd skada och Bergvik Skog AB hjälpte dessa markägare med att ordna en ny brunn.



Figur 9. Bild på Lankälven med lågt flöde från slutet av juli 2018.